

Moğol Savaş Sanatı

Timothy May

İstanbul, Kronik Kitap, 2023, 298 sayfa, ISBN: 978-625-6989-40-5.

Doğukan KARAKUŞ*

Moğollar düzensiz hâlde yaşayan kabilelerdi ancak 1165-7? yılında dünyaya gelen Temuçin adlı çocuk her şeyi değiştirecekti. Temuçin'in babası Yesügey Bahadır, Moğol kabile liderlerindendi. Temuçin dokuz yaşına geldiğinde ona dönemin Moğol gelenekleri gereği kız bakmaya gittikleri sırada düşmanları tarafından zehirlenerek öldürüldü. Bundan sonra kabilesi tarafından terk edilen Temuçin esir alındı ve bir süre esir hayatı yaşadı. Temuçin esir hayatı yaşarken babası ile kendisine eş seçtiği Börte, Merkit kabilesi tarafından kaçırılmıştı, öncelikle onun kurtarılması gerekiyordu. Bunun için kan kardeşi Camuka ile Merkitlerin üzerine yürüyerek Börte'yi kurtardı ancak kısa süre sonra Camuka ile arası açılan Temuçin, ondan ayrılarak kendi kabilesini oluşturdu. Bu ayrılık sırasında Camuka öfkelenmiş ve Temuçin'in üzerine yürümüşü. Camuka ilk savaşta galip gelmeyi başarsa da Temuçin hızla toparlanmış ve sonraki savaşlarda Camuka'yı yenmişti. Bozkırdaki düşmanlarını hepsini alt eden Temuçin, 1206 yılında Cengiz Han ünvanıyla tüm Moğolların hanı oldu. Ve gerisini tarih yazdı...

Cengiz Han'ın önderliğinde Moğollar âdeta bir savaş makinesine dönüşecek ve yüzyıl boyunca tüm dünyayı hallaç pamuğu gibi atacaktı. Timothy May'in kaleme aldığı *Moğol Savaş Sanatı* adlı eser, Moğolların, Japon Denizi'nden Karpatlara uzanan devasa imparatorluklarını oluşturabilmelerini sağlayan askerî sistemlerini inceliyor. Kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kısaca Moğolların Cengiz Han önderliğinde birleşmeleri ve 1265 yılına kadar olan yayılma faaliyetleri anlatılmaktadır. Sonraki bölümlerde ise Moğol ordusunun asker alımı, organizasyon ve lojistiği, savaşlarda kullanılan taktikler gibi olgular incelenerek, "Moğolların Mirası" bölümü ile kitap sona ermektedir.

Timothy May, bir ordunun yapısı gibi anlatılması oldukça zor bir konuyu anlaşılır bir dille anlatmayı başarıyor. Bununla birlikte kitap, sunduğu bilgiler açısından gayet doyurucu bir içeriğe sahip. Kitapta

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, dogukan.karakus@stu.fsm.edu.tr

kullanılan görseller de anlatıma zenginlik katarak, okurun konuya olan ilgisinin artmasına yardımcı oluyor. Kullanılan görsel malzeme sadece ilgiyi kitapta tutmakla kalmıyor; anlatılan savaş taktiklerinin okurun zihninde canlanmasını ve konunun daha kalıcı bir şekilde anlaşılmasını da sağlıyor. Kitaba bir eleştiri getirmemiz gerekirse, bazı bölümlerde kullanılan terminolojinin okuru yorabileceğini söylememiz gerekir. Kitabın güzel yanlarından biri de Moğolların, karşılaştıkları rakip ordularla birlikte mukayeseli bir şekilde ele alınmasıdır. Ayrıca Moğolların, karşılaştıkları ordulardan neler öğrendikleri ve onlara neler öğrettikleri de ele alınarak, okurun hem Moğolları hem de düşman orduları daha iyi tanımasını sağlamak amaçlanıyor.

Moğolların önceden belirlenmiş bir savaş düzenine sahip olmadıkları ve askerlerinin kendi silahlarını kendilerinin getirdiği gibi ön yargılar kitapta çürütülüyor. Bu görüşün aksine Moğolların belli bir savaş düzenine sahip olduğu ancak bu durumun düşman kuvvetlerinin sayısına, becerilerine ve coğrafyaya bağlı olarak değişkenlik gösterdiği, kanıtlarıyla birlikte sunuluyor. Düşünüldüğünde, Moğolların sadece düzensiz atlı birliklerle Japon Denizi'nden Karpatlara uzanan bir imparatorluk kurmasının mümkün olmadığı kolayca anlaşılacaktır. Moğollar gelenekleri gereği, geneli hafif atlı süvarilerden oluşan orduya sahip olmuşlardır ancak Çin, Rusya, Suriye gibi birçok coğrafyada savaşmış ve kendilerini coğrafi şartlara en iyi şekilde uyarlayabilmişlerdir. Kitapta da bu durum, Moğolların devasa imparatorluğu oluşturabilmelerini sağlayan en önemli unsurlardan biri olarak gösterilmiştir.

Timothy May'in eserinde takdir edeceğimiz en önemli noktalardan biri ise Moğolların savaşlarını örneklerle açıklamasıdır. Şüphesiz Moğollar, imparatorluklarını oluştururken birbirinden çok farklı coğrafyalarda farklı ordularla savaştılar ve bunların her birine karşı farklı savaş taktikleri uyguladılar. May, bu savaşlardan çarpıcı olanları seçerek, kitabın konusunu oluşturan savaş stratejilerini somut örneklerle anlatıyor. Böylece okurun, kitapta daha önce bahsi geçen taktiklerin, sefer öncesi lojistiğin ve istihbaratın gerçek bir savaşta nasıl uygulandığını anlayabilmesi mümkün hâle geliyor.

Kitapta tabii ki Moğolların sahip oldukları askerlik yetenekleri ve içlerinden çıkardıkları büyük generaller de es geçilmiyor. Dönemin diğer birçok devletinin aksine Moğollarda yüksek makamlara gelebilmek için soylu bir sınıfın üyesi olmak gerekmiyordu. Cengiz Han bunun yerine yetenekli gördüğü kişilere yüksek rütbelere vererek, onların kendisine olan sadakatlerinin artmasını sağlamıştır. Kendisi çok büyük bir general olan Cengiz Han, yetenekli kişileri hemen fark edebilme kabiliyetine sahipti. Bugün dörben nokas (Cengiz Han'ın dört tazısı) olarak adlandırılan Cebe, Sübedey, Celme ve Kubilay; Cengiz Han daha tüm Moğolları tabiiyeti altına almadan onun yanındaydılar. Kitapta da bu konunun üzerinde durulmuştur. Cengiz Han'ın uyguladığı bu yöntem, Moğollarda liyakat esaslı bir sistemin oluşmasını sağlamış ve imparatorluğun oluşmasında da bir etken olmuştur. Kitapta, bahsi geçen komutanların hayatlarına da yer verilerek, okurun bu komutanları tanıması ve imparatorluğun oluşumunda liderlik becerileri yüksek generallerin oynadığı büyük rolü idrak edebilmesi sağlanıyor.

Kitabın son bölümü ise Moğolların askerî sisteminin dünya üzerinde ne kadar etkili olduğunun âdeta bir kanıtıdır. Burada, Moğol ordusunda kullanılan taktiklerin yirminci yüzyılda bile modern askerî

teorisyenler tarafından incelenerek modern ordulara nasıl uyarlanabileceği konusu işlenmiştir. Yazar, aradan yedi yüzyıl geçmesine ve silah teknolojisiyle ordu yapısının tamamen değişmiş olmasına rağmen Moğol savaş taktiklerinin hâlâ bir ordunun savaş stratejisini etkileyebildiğini göstererek, Moğol ordusunun ne denli etkili bir orduya ve savaş taktiklerine sahip olduğunu okura yansıtıyor.

Sonuç olarak Timothy May, Moğol ordusunun yapısını, işleyişini, lojistiğini, asker alma sürecini ve savaşlarda uyguladığı taktikleri oldukça etkileyici bir üslupla anlatıyor. Kitapta, Moğol ordusunun yapısının düşman ordularını nasıl etkilediği ve bunlardan nasıl etkilendiği, ayrıca düşman ordularının yapısına karşı nasıl uyum sağlanarak strateji üretildiği örnekleriyle birlikte açıklanıyor. Bu, kitabın önemli bir artısı olarak karşımıza çıkıyor. Kitabın sonunda bulunan lügatçe kısmı, kullanılan terimlerin anlaşılmasını sağlarken; kaynakça bölümü ise okurun ileride yapacağı okumalar için yararlı görünmektedir. Kitap; akademisyenlere, öğrencilere hatta genel okur kitlesine hitap etse de bu kitabı okumadan önce Moğol imparatorluğunun siyasi tarihi hakkında okumalar yapmış olmak, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.